

Position paper - Kansrijk opleiden

8 april 2024

Gezamenlijke opdracht voor de toekomst

De huidige situatie op de arbeidsmarkt wordt gekenmerkt structurele krapte¹. Dit fenomeen is niet beperkt tot specifieke sectoren, maar strekt zich uit over diverse branches wat de complexiteit van de situatie vergroot². Daarnaast draagt ook de onzekere impact van technologische veranderingen bij aan de complexiteit van de arbeidsmarkt: bestaande beroepen veranderen en er ontstaan nieuwe. Eenvoudige oplossingen bestaan hiervoor niet. Wel kan de samenwerking tussen mbo en bedrijfsleven bijdragen aan een goede match en duurzame inzetbaarheid van mensen. Door te investeren in goed onderwijs, investeren we in de toekomst (Bron: Onderwijsraad, Onderwijs als investering).

Voor een nog betere aansluiting tussen mbo en de arbeidsmarkt kan niet worden volstaan met aanbevelingen op een enkel niveau. De invloed van het mbo is groot, maar kan niet alle problemen oplossen. Om dit echt aan te pakken moet verandering plaatsvinden binnen onderwijs, het arbeidsmarktsysteem én binnen de bredere context waarin het mbo zich bevindt.

Om de grote uitdagingen van deze tijd aan te kunnen is het tevens van belang dat de overheid samenhangend beleid ontwikkelt voor het mbo, hbo en wo. Met gelijke waardering voor alle studenten en alle opleidingen, van praktisch tot theoretisch. En met gelijke mogelijkheden voor studenten om zowel in het mbo, hbo als wo de studie te kiezen die bij hun talenten en intrinsieke motivatie past. We pleiten ervoor oog te hebben voor onbedoelde effecten die eenzijdig beleid gericht op het mbo kan hebben voor studenten en de arbeidsmarkt. Indien bijvoorbeeld de keuzevrijheid van studenten voor mbo-opleidingen wordt beperkt, kan dit ertoe leiden dat nog minder jongeren kiezen voor het mbo, en de opwaartse druk voelen door te stromen naar het ho, waar wel keuzevrijheid bestaat.

Kernboodschap: Als mbo-sector zien we het als onze maatschappelijke opdracht om jongeren en volwassenen op te leiden tot vakmensen die van essentieel belang zijn voor de arbeidsmarkt en de samenleving, zowel nu als in de toekomst. Samen met onze landelijke en regionale partners streven we ernaar vakmensen op te leiden die vol vertrouwen en optimisme de toekomst tegemoet kunnen treden, omdat ze beschikken over de juiste kennis en vaardigheden. Daarbij richten wij ons in het bijzonder op vitale sectoren waar grote behoeften bestaan, waarmee we willen bijdragen aan het oplossen van belangrijke maatschappelijke uitdagingen en transities

¹ Er is volgens de Oeso geen westers land te vinden waar de arbeidsparticipatie van 25-minners zo hoog is als in Nederland. Duitse, Britse, Amerikaanse en Scandinavische jongeren zijn allemaal minder actief op de arbeidsmarkt.

² Zie [ROA](#): de arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2028. "De sectoren met de grootste werkgelegenheid zijn de detailhandel (977.000), welzijn (864.000), en specialistische zakelijke dienstverlening (822.500)".

Dit realiseren we door:

Jongeren worden goed voorbereid voor de arbeidsmarkt én de samenleving van de toekomst.

Het mbo heeft een brede drievoudige opdracht, met oog voor grote diversiteit van studenten, kansengelijkheid en het voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten. We zetten ons in om studenten te begeleiden naar het behalen van een diploma, wat het beste lukt wanneer het onderwijs aansluit bij hun intrinsieke motivatie. Als we hier niet in slagen, heeft dat directe gevolgen voor het uitvalpercentage. Daarom zijn er grenzen aan wat we kunnen doen. Het mbo heeft de cruciale taak om studenten niet alleen voor te bereiden op de arbeidsmarkt, maar ook om hen te ontwikkelen als volwaardige individuen met een brede set aan vaardigheden en een diep begrip van de wereld om hen heen. Het is essentieel om studenten vaardigheden aan te leren waarmee ze kritisch kunnen nadenken en reflecteren, creatief oplossingen kunnen bedenken, zich bewust zijn van hun rol in de maatschappij. Door studenten naast vakvaardigheden ook deze vaardigheden mee te geven, zijn zij ook in een complexe samenleving en steeds veranderende arbeidsmarkt beter in staat zich aan te passen en volwaardig mee te doen. We vinden het van belang dat deze essentiële maatschappelijke opdracht niet vergeten wordt.

Inzet op vitale sectoren in het mbo wordt zichtbaar, ondanks krimp stijging BBL t.o.v. BOL.

Met de huidige inzet o.a. doormiddel van Techniekpact, betere voorlichting, is er wijziging van studentenstromen gerealiseerd. We zetten er ons actief op in om – ondanks daling van totaal aantal studenten – ons opleidingsaanbod aan te laten sluiten op de tekorten in vitale sectoren.

	2019	2020	2021	2022	2023v	% t.o.v. 19
TGO - totaal	69.523	69.062	68.176	66.901	66.477	-4%
ZDV - totaal	52.626	52.860	49.830	46.111	45.247	-14%
ZWS- totaal	153.511	161.316	164.335	161.788	156.995	2%
BOL/BBL - instroom		117.774/41.261	107.147/44270	101.923/47.033	102.699/48.377	BBL +
MBO- totaal	498.690	504.288	497.486	477.456	467.665	-6%

Jongeren hebben de keuze om zelf een passende opleiding te kiezen en hebben daarbij goed

zicht op arbeidsmarktkansen. Studenten verschillen in interesses, talenten en doelen. Het bieden van keuzevrijheid stelt hen in staat om een vakgebied te kiezen die aansluit bij hun individuele behoeften en aspiraties en waarvoor zij intrinsiek gemotiveerd zijn. Daarbij is het van belang dat zij keuzes maken op basis van eerlijke en heldere informatie over de opleiding en het perspectief. We zetten daarom in op het geven van actuele arbeidsmarktinformatie aan aankomende studenten en

hun ouders. Als zij voldoende zicht hebben op de inhoud van een beroep, op de baankansen³ en de mate waarin een beroep zekerheid en ontwikkelkansen biedt, dan kunnen zij een beter afgewogen keuze maken. SBB levert hiervoor belangrijke arbeidsmarktinformatie en faciliteert KiesMBO.

Kansen om te oriënteren en heroriënteren. Alle jongeren moeten de kans krijgen een passende opleiding te volgen en zich daarmee verder te ontwikkelen. Studenten kiezen al op jonge leeftijd. Ondanks goede studievoorlichting weten sommige studenten nog niet goed welke opleiding of welk type werk het beste bij hen past. Ook zijn er jongeren voor wie het minder makkelijk is om te leren en/of persoonlijke problemen kennen. We bieden deze studenten o.a. binnen het orientatiejaar de ruimte en tijd om hen te begeleiden naar een passende en kansrijke opleiding. Daarbij zetten we in op het wegnemen van financiële belemmeringen en stimuleren van positieve financiële prikkels, denk aan verlaging studiekosten voor opleidingen in vitale sectoren.

Leven lang ontwikkelen, al vanaf de start. Om blijvend een goede aansluiting met de arbeidsmarkt te behouden, moet iedereen zich kunnen blijven ontwikkelen gedurende het werkzame leven. Dat begint met het bieden van een positieve leerervaring en het ontwikkelen van een leerhouding voor de rest van het leven. Om die ontwikkeling te stimuleren is het nodig dat er een meer vanzelfsprekende lerende cultuur ontstaat. Naast het mbo, hebben nadrukkelijk ook werkgevers en werknemers hierin een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Voorwaardelijk hiervoor zijn een duidelijke publieke opdracht voor LLO, passende financiële instrumenten (bijv. leerrechten) en andere randvoorwaarden, zoals de mogelijkheid tot het aanbieden van wendbare en flexibele opleidingstrajecten.

Wat vragen wij van de politiek?

- Koester de kracht van de regio. Laat de mbo-scholen, die sterke relaties hebben met lokale bedrijven, gemeentes, provincies, UWV etc. in hun regionale ecosysteem, hun onderwijsprogramma's afstemmen op de behoeften van de (lokale) arbeidsmarkt.
- Geef voldoende ruimte binnen de kwalificatiestructuur om studenten wendbaar op te leiden, zodat zij een duurzame start kunnen maken op de arbeidsmarkt.
- Behoud de keuzevrijheid van studenten om een passende opleiding te kiezen. Stimuleer positieve prikkels om studenten te laten kiezen voor een kansrijke opleiding, door bijvoorbeeld verlaging van de studiekosten voor opleidingen in vitale sectoren.
- Neem belemmeringen weg in wet- en regelgeving die samenwerking tussen mbo-scholen bemoeilijkt. Nu is het bijvoorbeeld administratief heel lastig om studenten die ingeschreven staan bij verschillende mbo-scholen in één gezamenlijke klas les te geven. Terwijl dit juist een praktische oplossing is om kleinschalige opleidingen binnen de techniek aan te kunnen blijven bieden in de regio.
- Zorg voor meer eenduidig LLO-beleid en verruiming van publieke taak richting LLO. Hierdoor kunnen we onze publieke mbo-infrastructuur beter inzetten voor bij- en omscholing. We

³ Van de in 2021 gediplomeerde bol mbo'ers had 85% in oktober 2021 werk en geen uitkering. Bij de bbl van het mbo was dit 90,3% in 2021. (bron: [OCW](#))

constateren enige terughoudendheid, die ook samenhangt met o.a. versnippering en tijdelijkheid van het landelijk beleid en stimuleringsregelingen voor LLO.

- Heb oog voor de bijzondere positie van studenten in niveau 2. Scheer opleidingen op niveau 2 niet over één kam met die op niveau 3 en 4 bij beleid rond doelmatigheid. Studenten op niveau 2 bevinden zich vaker in een meer kwetsbare positie en dan is het minder vanzelfsprekend om een diploma te halen. Aspecten als motivatie en goede begeleiding zijn des te meer van belang en dat zien mbo-scholen als een mooie opdracht. Het vergt ook bijbehorende duiding wanneer het gaat om beleid rond doelmatigheid en arbeidsmarktkansen.

En het mbo is ook zelf aan zet. We doen een oproep aan onderwijs en bedrijfsleven om samen te werken in de regio. Er zijn al veel mooie voorbeelden van samenwerking, maar dat kunnen en moeten er nog meer worden. Dat is ook nodig in de geest van het advies Kansrijk opleiden.

In de praktijk - Het mbo zet samen met haar partners volop in op Kansrijk opleiden

Het Albeda College, een mbo-school in de regio Rotterdam, zet zich actief in voor het bevorderen van kansrijke opleidingsmogelijkheden die nauw aansluiten bij de behoeften van de arbeidsmarkt. Deze inspanningen worden mogelijk gemaakt door een nauwe samenwerking tussen mbo-scholen en werkgevers, die gezamenlijk de verantwoordelijkheid dragen voor het toekomstgericht opleiden van studenten.

In de regio Rotterdam hebben onderwijsbestuurders een actieve rol in stichtingen die in samenwerking met werkgevers zijn opgericht. Binnen deze stichtingen worden concrete afspraken gemaakt om het aanbod van opleidingen beter af te stemmen op de actuele en toekomstige vraag van de arbeidsmarkt, met speciale aandacht voor ontwikkelingen en kansen in vitale sectoren. Deze samenwerking richt zich niet alleen op verschillende sectoren, maar ook op diverse doelgroepen.

Een voorbeeld van een dergelijke samenwerking is te vinden in de zorg- en technieksectoren van Rotterdam. In de Rotterdamse Zorg, een samenwerkingsverband, werken 41 zorg- en onderwijsorganisaties samen aan het waarborgen van een gezonde arbeidsmarkt voor Zorg & Welzijn. Dit partnerschap resulteert in concrete afspraken over het opleidingsaanbod en gezamenlijke werving van toekomstige studenten, evenals de ontwikkeling van nascholingsmogelijkheden.

Vergelijkbare initiatieven worden nu ondernomen in de technieksector, waarbij grote bouw- en techniekbedrijven betrokken zijn bij het opzetten van een vergelijkbare stichting om de samenwerking tussen vraag en aanbod te versterken. Het doel is om duurzame afspraken te maken en gezamenlijk knelpunten aan te pakken op het gebied van werving, opleiding en nascholing.

Bovendien werkt Rotterdam samen binnen de Human Capital Coalitie Energietransitie, waar verschillende belanghebbenden, waaronder bedrijven, onderwijsinstellingen en de gemeente, samenwerken aan een passend arbeids- en onderwijsaanbod om de energietransitie in de regio mogelijk te maken. Deze samenwerking richt zich ook op het bevorderen van diversiteit en inclusiviteit in de haven en het interesseren van diverse doelgroepen, waaronder meiden en studenten met een migratieachtergrond, voor werkgelegenheid in de Rotterdamse havens.

Naast sectorale samenwerkingen wordt ook de uitdaging van toenemende werkloosheid in de regio Rotterdam aangepakt. Het netwerk Onderwijspower, bestaande uit onderwijsinstellingen, UWV en werkgevers, richt zich op het activeren van mensen in de bijstand om weer deel te nemen aan het arbeidsproces. Studenten worden ook betrokken bij deze initiatieven, waarbij hun frisse perspectieven gericht zijn op ontwikkeling, inclusie en het leveren van toegevoegde waarde aan de maatschappij.

Het mbo zet zich actief in voor het stimuleren van kansrijke opleidingsmogelijkheden in regionale context, zoals bij het Alfa College in Noord-Nederland.

Het Noorden wordt gekenmerkt door specifieke ontwikkelingen, zoals krimp, de gevolgen van aardbevingen en armoede in de randgebieden. Er bestaan diverse netwerken en subsidiestromen rondom deze ontwikkelingen. In deze context speelt het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), een samenwerkingsverband van de drie noordelijke provincies, een essentiële rol voor het Alfa College. Het fungeert als centrale spil voor talrijke initiatieven in het Noorden, waarbij provincies, onderwijsinstellingen, mkb'ers en grote bedrijven worden samengebracht met als gezamenlijk doel bij te dragen aan een toekomstbestendige, duurzame brede welvaart in Noord-Nederland. SNN richt zich op vier belangrijke transitie: de overgang van analoog naar digitaal, de bevordering van preventieve zorg, het stimuleren van duurzame energie en het bevorderen van circulariteit. De gezamenlijke visie zorgt ervoor dat de verschillende belanghebbenden één taal spreken, wat de samenwerking en afstemming tussen vraag en aanbod vergemakkelijkt.

Inspelen op de demografische krimp in het Noorden vraagt om samenwerking en toekomstgerichte keuzes. Om die reden sluiten DC Terra, Noorderpoort en Alfa-college in 2024 een samenwerkings- overeenkomst. Dit vormt een strategisch kader waaronder verschillende initiatieven vallen, zoals de samenwerking op het gebied van LLO (DNA Next), techniek en de businessschool in Groningen en zorgopleidingen in Assen. Verder wordt, in het kader van de DNA-samenwerking, het totale opleidingsportfolio in de regio's Groningen, Drenthe en Hardenberg gezamenlijk en in afstemming met het bedrijfsleven tegen het licht gehouden en opleidingen onderling uitgeruild., zoals proces- en bouwtechniek, podiumkunsten en sport & bewegen in Groningen. Met als doel zo doelmatig, bereikbaar en kwalitatief goed onderwijs te blijven aanbieden. Tevens wordt samengewerkt in hubs en campussen, zoals de Energiehub in Groningen, de campus Appingedam en de campus Emmen in Drenthe. In deze campussen en hubs wordt geleerd, gewerkt en geïnnoveerd door studenten (mbo, hbo, vo), bedrijven en overheden.

Innovatieve ontwikkelingen zoals waterstof, windmolens en logistiek geven aanleiding tot het ontstaan van campussen en HUBs, soms geïnitieerd door practoratoren of lectoraten, soms door het bedrijfsleven. Zo is er bijvoorbeeld een opleiding gericht op het repareren van windmolens, en wordt in het Logistiek Kenniscentrum Coevorden samengewerkt met gemeenten en werkgevers om jongeren te interesseren voor een baan in de logistiek. Een ander voorbeeld is de Technologie en Zorg Academie in Assen, waar ROC's samen met gemeenten en zorgorganisaties het voortouw nemen. De missie van TZA Drenthe is om de mogelijkheden van technologie in de zorg optimaal te benutten, waardoor het welzijn, de veiligheid en de zelfstandigheid van zorgvragers worden vergroot en de werkdruk van zorgprofessionals wordt verlaagd. Hierdoor wordt ook een antwoord geboden op het toenemende tekort aan zorgprofessionals in de regio Drenthe.

Kortom, het Alfa College streeft samen met het DC Terra en Noorderpoort naar een krachtige samenwerking als één mbo-aanbieder, waarbij zij actief zijn in de kern van de regio en het aanbod voortdurend afstemmen op de regionale behoeften. Ze maken gebruik van elkaars kennis en expertise en zorgen ervoor dat opleidingen, trainingen en cursussen slim op elkaar aansluiten. Ze werken samen in voorlichting en werving, waarbij de samenwerking verder gaat dan alleen doelmatigheid. Het doel is om, zelfs in een krimpregio, het mbo op een hoog niveau te houden en toegankelijk te maken voor studenten, en om een relevante partner te zijn voor het bedrijfsleven, om bij te dragen aan de maatschappelijke en economische uitdagingen in het Noorden.

Er is een beweging gaande naar verdere samenwerking met het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen, om studenten voor te bereiden op een succesvolle carrière en tegelijkertijd een waardevolle bijdrage te leveren aan de regionale economie en arbeidsmarkt.